ԳԻՆԸ ՏԱՐԵԱԿԱՆ ՄԻ ՌՈՒԲԼԻ ։ ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԱՌԱՆՁԻՆ ԳԻՆԸ ՄԻ ՌՈՒԲԼԻ ։ ՀԱՅԵՐԵՆ ԵՎ ՏԱՏԱՐԵԱԿԱՆ ԹՈՒՂԹԱՑՈՒՄ ՄԻ ՌՈՒԲԼԻ ։ ԱՄՍԱԿԱՆ ԳԻՆԸ ՄԻ ՌՈՒԲԼԻ ։

1871 թուականի Դեկտեմբերի 19 Հինգշաբթի

Տարեկան 4 հատոր

ՄԱՍԻՍ

ԱՐԱՐԱՏՅԱՆ ԵՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ամսական հրատարակութիւն

Ամսական գինը 1 ռուբլի։ Տարեկան գինը 4 ռուբլի։

Ամսագրի մէջ տպուելու համար ուղարկուած ամէն ինչ պէտք է ուղղուի Խմբագրութեան անունով։ Ամսագրի վերաբերեալ ամէն տեսակ նամակներ, գրութիւններ, գրքեր, թերթեր, գրաստներ, ինչպէս նաև գումարներ պէտք է ուղղուին Ս. Պետերբուրգ, Ֆոնտանկա գետի վրայ գտնուող Ներսիսեան դպրոցի տնօրէնութեան։

Ամսագրի գինը կանխիկ է։ Ոչ ոքի չի տրուիր ամսագիր առանց գինը տալու։ Ամսագրի գինը ստանալու համար դիմողներ պէտք է գրեն իրենց ազգանունը, հայրանունը, մականունը, ինչպէս նաև գտնուելու տեղը։ Ամսագրի գինը ստանալու համար դիմողներ պէտք է գրեն իրենց ազգանունը, հայրանունը, մականունը, ինչպէս նաև գտնուելու տեղը։

ԻՍԹԱՆՊՈԼ 19 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԽԱՐԻՃԻՑԷ

ԳՕՄԻՆԻՈԹԼԷՐԻՆ ՄՈՒՀԱՔԷՄԻ

1672 ԹՎԱԿԱՆԻ ՆԻՍԿԱՆԻՆ ՍԿԶԲՅԱՅ

ՕԳՈՍՏՈՍ 18 ՄՈՒՀԱՔԷՄԻ

Ռէյիս—Ռէժէրին միւշավիրի, չիմտի խասթա պուլունան Լիզպոն նամ միւթէհիմին իգրարընդն պիր գբսմընը օգումամզը ռէճա իյլէմիշ տիր։ Մէրգում Լիզպոն, Լիւքսանպուրկ սէրայընտա խբտմէթտէ պուլունմագտա իքէն, մէզքիւր սէրայը աթէշէ վիրմէք իւզրէ էմր ախզ իյլէմիշ օլտուղունու իքրար իյլէմիշ տիր։ Լիզպոն, մէզքիւր էմրի ինճա իթմէք իսթէմէտիյինտէն, կիտիպ Ռէժէրէ վէ ժիւլ Վալէյէ տանընշը, վէ օնլար տախի, քեամիլէն քէնտիսինէ հէմէֆքեար պուլունուպ, քէնտի գուտրէթի տախիլինտէ պուլունան հէր նէվի թէտպիրլէր իլէ, էօյլէ պիր նամուսսուզ հարէքէթի մէն իյլէմէսի իչին, քէնտինէ սբգը էմրլէր վիրտիլէր։

Պատէհու, Բասգալ կրուսէնին լէյհինտէ վէ ալէյհինտէ օլան չէհատէթլէր տիյնէնմէյէ պաշլանտը։

Մ. Կրաթիս, քեաղըտ թիւճարը—Ապրիլին 13 իւնճիւ կիւնիւ, մաղազամա իքի նէֆէր զապթիյէ խատէմէլէրի կէլիպ, Ֆրանչի նամ դաղէթաեա (Բասգալ Կրուսէնին դաղէթասը) գուլանմագ իւզրէ, 100 թօր քեաղբոբմը ճէպրէն ալտըլար։ Մէզքիւր քեաղբալարը դէյմէթի 3250 ֆրանք իտի, լաքին պանա անճագ 1500 ֆրանք վէրտիլէր։

Կրուսէ —Ա՛սլա պէօյլէ պիր շէյտէն խապէրիմ եօք տուր։

Մ. Մարթա —Գօմիւնիւն էմրի իլէ ախզ ու կիրիֆթ օլունտուսմ, վէ Բասգալ Կրուսէ պէնի գուրթարտը։

Մ. Մանեապալ —Պէն տախի գօմիւնիւն էմրի իլէ թէվգէֆ գէլէնտամ, վէ Կրուսէնին սայէսինտէ գուրթուլտուսմ։

ՎԷՐՏԻԻՐ

Ռէյիս —Այն Շիւքէթի Միլէլիէյէ տախիլ, վէ հէմտէ Ֆրանսո՛նմուսուն։

Վէրտիւր —Էվվէթ։

Ռէյիս —Մարսէյեէզ դաղէթասընդն սանտրգ.քեա՛ըը մը իտին։

Վէրտիւր —Էվվէթ։

Ռէյիս —Նէ՞ զաման Գօմիւնէ աղա օլասուն։

Վէրտիւր —Մարտ 26 տա։

Ռէյիս —Քէնտի վազիֆէլէրի իճրասընտան պաշգա պիր ճիւնհալարը պուլունմամզը օլան ատէմլէրին թէվգէֆ իտիլմէլէրինէ դարշը բրօթէսթո իթմէքսիզին, մէզքիւր գարարը նի՞չին գապուլ իթտին։

Վէրտիւր —Պէն մէզքիւր գարարը վիրիլտիյի վագէթ մէճլիստէ հաղըր տէյիլ իտիմ, էկէր հաղըր պուլունմուշ օլսա-իտիմ, պէնիմ տույղուլարըմա գարշը օլան հարա.քեաթը ճէպրիէլէրէ դարշը գուրա վիրէճէք իտիմ։

Ռէյիս —Բիւ տը Մոնթրէօյլ նամ սօգադտա տիւքքեանը պուլունան պիր պօեա թիւճարընտան, ճէպրէն սուլտ կաղ ալընմագ իւզրէ պիր էմրնամէ իմզալասը՞ն մը։

Վէրտիւր —Ապա էօյլէ պիր շէյ տէրիսաթը իտէմէէօրում։

Պատէհու, շահիտլէր տիյնէնմէյէ պաշլասը։

Մ. Նիգօլաս, բուհպան — Քիլիսէ չանընը վուրտուրթմուշ օլտուղում իչին, Գօմիւնիւն էմրի իլէ ախզ ու կիրիֆթ օլունտուսմ, վէ Վէրտիւր պէնի գուրթարտը։

Մ. Ցէլմա, բուհպան —Սէնթ Ամպրօազ վէ Սէնթ-Մարկէրիթ քիլիսէլէրինտէ ճէմայէթլէր թէշքիլ իտիլմէսինի մէն իթմէքլիք մատատէսինտէ, Վէրտիւր, պանա պիւյիւք պիր եարտըմ իթմիշ տիր։

Մ. Բարօ —Պէն տախի, Միրալայ Լիզպոնուն, սէրիսոշ օլտուպ քէնտի ադընա պինէմէմէքտէ օլտուղունու կէօրէրէք կիւլտիւյիւմ իչին, մէրգում Միրալայըն էմրի իլէ ախզ ու կիրիֆթ օլունտուսմ, վէ ալթը սաաթ թէվգէֆ գէլէնտրգտան սօնրա, Վէրտիւր, պէնի սէրպէսթ սալը վէրտի։

ՖԷՐԱ

Ատէթտէն օլան սիւալլէրտէն սօնրա,

Ռէյիս —Սէն, Միլլէթ մուհաֆըզ ասաքիրինին 80 ինճի թապուրու գօմանտանը օլուպ, Բարիս գալէալարընդն պիրիսինի տախի, քէնտի հիւքմիւ թահթընտա սագլամագտա իտին։

Ֆէրա —Էվվէթ, իսի գալէասը պէնիմ զապթըմտա իտի։

Ռէյիս —Դըլիւզբրէ իլէ օլան միւնասէպաթը նէ՞ հալտէ իտի։

Ֆէրա —Ա՛սլա իյի տէյիլ իտի. չիւնքի մէրգում Հարպիյէ նազբրը, Տիդթաթօր օլմագլըդ արգասընտան կէղրէք, օեունլար օյնամագտա իտի։ Պիր կիւն քէնտիսինէ չէօյլէ սէօյլէմիմ։ «Սէն եանղըն չրդարանլար արամագտասը. էօյլէլէրինի, Միլլէթ մուհաֆըզ ասաքիրինին էրքեանը հարպընտա պուլապիլիրսին»։

Ռէյիս —Նէ՞ մուամէլաթը հարպիյէտէ պուլունտուն։

Ֆէրա —Պանա էմր օլունտու քի, քէնտի թապուրում իլէ Նէօյի իւզրինէ կիտէյիմ. պաշ գօմանտա, Տօմպրօվսքիտէ իտի, վէ մէրգում հէր կիւն ֆիւթուհաթ բուղնամէլէրի նէշը իթմէքտէ իտի։ Պէն նէ մէրգում ժէնէրալը կէօրէպիլմէքտէ իտիմ, նէտէ էրքեանը հարպ ազալաբընը։

Ռէյիս —Գօմիւնիւն սօն կիւնլէրինտէ նէ՞ եարաբն։

Ֆէրա —Այն տագբգաեա տէկին, թապուրումուն պաշը ուճունտան այրըլմասը։

Պատէհու, շահիտլէր տիյնէնմէյէ պաշլասը։

Մ. Ռէշէր —Պէն ախզ ու կիրիֆթ օլունտուսմ, վէ Ֆէրանընդն մարիֆէթի իլէ գուրթուլտուսմ։

Մատամ Շարլօթ —Ֆէրա, պէնիմ թութտուղում խանէտէ օթուրմագտա իտի, վէ ասլա քիրալարընը վիրմէմիշ տիր։

Ֆէրա —Օլ վագբթ, Բարիսաէ հէվսի տէ էօյլէ եաբարլար իտի, իհթիմալտէն կէօրիւնտիյիւ իւզրէ, մէրգումէ քէնտի քիրալարընը տախի վիրմէմիշ տիր։

ՎԻԲԹՕՐ ԴԼԷՄԱՆ

Ատէթտէն պուլունան սիւալլէրտէն սօնրա,

Ռէյիս —Ժուրտտան ալտըղընը ագճէյի նէ՞ եարաբն։

Դլէման —Պէն ասլա ժուրտտան բարա ալմատըմ. քէզալիք, Շիւքէթի միլլէլէյէ տախի տախիլ տէյիլմ։

Հիւքիւմէթ վէքիլի —Նիզամ ասաքիրինին Բարիսէ կիրմէսինտէն սօնրա նէ՞ եարաբն։

Դլէման —Բաղար իրթէսի կիւնիւ, Բիւ Սէնթ-Անթօան նամ սօդադտա պիր էմանաֆքն խանէսինէ կիթտիմ, վէ օրատա իքի սաաթ պիլարտօ օյնատըմ. լաքին խանէ սահիպի, պէնիմ օրատա պուլունտուղումտան պիհուզուրլուք տույմագտա օլտուղու իչին, թէքրարէն քէնտի խանէմէ ավտէթ իթտիմ, վէ էլէ կէչէնէ տէկին օրատա պէքլէտիմ։

Ժուրտ —Դլէման տախի Մալիյէ գօմիթէսինէ տախիլ պուլունմագտա իտի, վէ մէգքիւր նէզարէթի նէ սուրէթլէ իտարէ իթմիշ օլտուղումու սէօյլէյէպիլիր։

Դլէման —Լիվվէթ մէրգում բէք աչէա սուրէթտէ իտարէ իթմիշ օլսպ, ասլա սիթէմիտէճէք պիր սէպէպ կէօսթէրմէմիշ տիր։

Ապէ կէրէն —Դլէման, 15ինճի տայիրէյի պէլէտիյէ բուհպանլարընը, մուհաֆաղա իյլէմիշ տիր։

Պիր գաչ նէֆէր սայիր չահիտլէր տախի, Դլէման վասըթասը իլէ մահպուսիյէթտէն դուրթարըլմըշ օլտուղարընը պէեան իթտիլէր։

Մ. Հալիւ, պօեաճը —Դլէման, պէնիմ եանընմտա իյլէր իտի, մէրգում թէհլիքէ հէնկեամընտա վօժիրարը թէրք իյլէմէսինի իպրամ իթտիյիմտէ, զուհուրա կէլէճէք ֆէնալըզը էօնիւնիւ այմսագ իչին, մահէլլի մէզպուրտա գալմասը լազըմ կէլէճէյինի պէեան իյլէտի։

Վէրսայլ օրտուսու Բարիսէ կիրտիյինտէ, Դլէման պանա 10600 ֆրանք կէթիրէրէք, մէզքիւր ագճէյի սագլամբմ տէյի պանա ռէճա իյլէտի, վէ ագճէ քէնտինին օլմաեըպ, իլլա 15ինճի տայիրէյի պէլէտիյէտէ պուլունան ֆուգարանընը օլտուղունու տախի պէեան իյլէտի։

Օլ կիւնքի մուհաքէմէ տախի պուրաճըգտա իսթամ պուլտու։

Վէրսայլտա ագտը մէճլիս իտէն 4 իւնճիւ տիվանը հարպ, օգոստոս 18տէ 109ունճու ալայտան օլան պիր նիզամ ասաքիրինի մուհաքէմէ իյլէտի։ Մէրգում ասքէր, քէնտի ալայընը թէրք իտիպ, ասըլար իլէ պիր սլմուշ, վէ ապրիլ 30 տա Վանվ գալէասընընդն խէնտէքլէրի իչինտէ էսիր թութուլմուշ իտի։

Մէրգում, քէնտինի մուհաֆաղա իթտիքտէ, մարտ 18ի դարդաշալըզընտա քէնտի ալայընը զայպ իթմիշ, վէ սօնրատան տախի, Բարիստէն դաչմաեա միւքթէտիր օլամամըշ օլմասընը պէեան իյլէտի, ասըլար մէրգումու տախի քէնտիլէրի իլէ պէրապէր գավգաեա կէօթիւրմիշլէր տիր։

Հիւքիւմէթ թարաֆընտան տավաճը պուլունան մէմուր, մէրգում ասքէրին, քէնտի նիեէթի օլտուղու հալտէ Բարիստէն դաչապիլիր օլտուղունու կէօսթէրիպ, հիչ տէյիլ իսէ այնի հալտէ պուլունան սայիր նիզամ ասաքիրի կիպի, Լուրսին գըշլասընա կիտիպ օրատա սըղընապիլիր իտի տէմիշ տիր։

Տիվանը հարպ, մէրգում ասքէրի դաթլէ հիւքմ իյլէտի։

—Ֆրանսանընդն եէնի հուտուտունտա քէսպի էհէմմիյէթ իթմիշ օլան Պըղանսօն վէ Պէլֆօր գալէալարը, պիրիպիրինտէն այրը պիր թագըմմէզքիւր գալէալար իլէ, տէհշէթլի պիր հալ քէսպ իտէճէքլէր, վէ այրը այրը օլան գալէալար, էօյլէ պիր կէնիշ եէր ալթը եօլլարտան, կէրէք բիտաէ վէ կէրէք թօքճու ասաքիրի թէքմիլ խաթթընդն պիր ուճունտան տիկէր ուճունտա սէրպէսթճէ կիտիպ կէլէպիլէճէք։

—Ալաֆրանկա օգոստոս 19 տա չըգարբլան Ժուրնալ տը Բօմ զաղէթասընա սընտա շու վէճհիլէ օգունմուշ տուր։

Քէմալի իհթիրազլէ նէշը իյլէտիկիմիզ մախսուս պիր մէքթուպուն դավիէն պէեանընա նէզարէն, Բրուսիա վէ Ռուսիա հիւքիւմէթլէրի պուտէֆա կիզլի պիր ահտնամէ իմզալամըշլար տը, մէզքիւր հիւքիւմէթլէր, Ավսթրիանընդն շրմալի գբթասընը, Պոհէմիայը վէ Կալիչիայը պէյնլէրինտէ թագսիմ իտէճէքլէր տիր։

Ավսթրիա հիւքիւմէթի, զայպ իտէճէկի մահէլլէրին եէրինի, թունա թարաֆընտան տօլտուրաճագ տը։

—Նուվէլ տը Ռուէն զաղէթասընա եազըլան պիր մէքթուպուն պէեանընա նէզարէն, պու կիւնքի կիւն Լօնտրատա պուլունուպ տա, Ֆրանսա հիւքիւմէթինին քէնտիսինէ թէսլիմիթիլմէսինի ինկիլթէրրա հիւքիւմէթինտէն թալապ իյլէմիշ օլտուղու գօմիսն ազալարը աթիտէքիլէր տիրլէր։ Ֆէլիքս Բիա, Հէնրի Բարան, Վէզինիէ, Լիսակարայ, Լը Ֆրանսօա, Մէժի։

ԻՐԻ ԻՄԲԷՐԱԹՕՐԼԱՐ ՊԷՅՆԻՆՏԷ ՎԱԴԸ ՕԼԱՆ ՄԻԻԴՆԱԼԷՄԷ

Ավսթրիաեը Բրուսիատան աեբրան կիրտապ տօլմուշ կիպի կէօրիւնիր։

Օլ գանը վէ հիտտէթի մուճիպ օլուճու Սատօվա լաղվ օլմուշ տուր։

Հօհէնցօլէրն սիլսիլէսինին պիրինճի իմբէրաթօրու, Հաբսպուրկ սիլսիլէսինին օլ շէրէֆլի խալէֆինի գուճագլատը։ Իքի հիւքմտարլարընդ գուվվէթլի սէպէպլէրի օրմալը քի պու սուրէթլէ պիրիպիրինէ եադլաշտըլար, չիւնքի, սբրֆ ատսթանէ պիր վիզիթա վիրմէք իչին պիրիպիրի իլէ պուլուշտուլար տէյի դապուլ իտէմէյիզ։ Իմբէրաթօր Կիյեօմ հաղրէթլէրինին Ավսթրիա թօփրաղընա միվասէլէթ իյլէմէսինտէն պիր գաչ կիւն էվվէլ, Մ. տը Պայսթընդն բէսմի ալէաթը օլան Ֆրանսէնպըլսթ դաղէթասընտա տէրճ օլունան պիր պէնտ տիր։

Մէզքիւր զաղէթա, Ֆրանսօա ժօզէֆ հաղրէթլէրինին Ալբանեանընդն քէսպի ինթիշար իյլէմէսինէ տիւշմէն կէօրինէմէզ վէ կէօրինմէք իսթէմէզ օլտուղունու թաստիգ իյլէտիքտէն սօնրա չէօյլէ իլավէ իյլէմիշ տիր։

«Մուգապէլէսինէ հիչ պիր խբամէթ իսթէմէքսիզին խբամէթ իթմէք իչիմիզէ կէլմէզ։ Վիէննատա նէ էօյչիւ դուլլանմագ օլտուր իսէք, Պէրլինտէ տախի պիզէ այնի էօյչիւ իլէ պիր շէյ վիրիլմէլի տիր, լաքին Պէրլինտէ պունու պէօյլէ եաբաճագլար մը։ Լէկէր կէչմիշէ պագաճագ օլտուր իսէք, մէզքիւր սիւալէ խա՛յր տէյի ճէվապ վիրմէմիզ լազըմ կէլիր։

Բրուսիա հիւքիւմէթի, աղ պիր միւտէթ զարֆընտա պիզլէրէ տօսթ օլմուշ տուր, վէ էկէր պէտզէպանլարընդն սէօզինէ իթիմատ իթմէք ճայիզ իսէ,

ԱՐՇԱԿ Զ.

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՏՈՐԱԿ

Գրքի 167-ի փոխարեն՝ 24 էջ։

ԳԱՅԹԱԿԱՌՈՒԹԻՒՆ

(Շարունակութիւն)

Ամենայն դիւրութեամբ ։

Բոլոր դարերուն ։

Ամենայն ազգերուն ։

Ամենայն ազգերուն ։

Ամենայն ազգ

կատարելութեան առաջին կնիքը պիտի ըլլայ, քիչ հասկըցուած և չատ քիչ գործադրուած է։ Մարդիկ դեռ բոլորովին չեն մոռցած «Աստուած» և «Աստուածէն» ըսուած բառերը։ «Ան մեզմէ չէ, մեր քաղաքէն չէ, օտար է, օտարազգի է», կըսենք, ու մեր ընկերը կը մերժենք։ Սակայն Աստուած մեզի ընկերասիրութիւն, մարդասիրութիւն պատուիրեց նոյն իսկ մեր երջանկութեանն ու բարերարութեանը համար, եւ մենք այդ բանը չենք հասկըցեր։ և անոր համար թշուառութիւնն ու աղքատութիւնը մէջերնուս չէ պակսեր։ Ժողովրդոց և ազգաց մէջ մարդկութեան ըրած այս խտրութիւնը՝ մարդկային ազգին թշուառութեան աղբիւրն եղած է։ Ուստի այժմ լուսաւորեալ անձինք այս ճշմարտութեան քաջ վերահասու ըլլալով կը ջանան գիտութեան և կրթութեան միջոցաւ վերցընել այդ խտրութիւնը, նոյնպէս և ատելութիւն, խէթ, վրէժխնդրութիւն, պատերազմ, արիւնհեղութիւն և ասոնց նման ուրիշ դազանական գործերը, և սովրեցընել որ անխտիր սիրենք ամեն անոնք՝ որ մեզի նման մարդ են Աստուծոյ պատկերով ստեղծուած։ Ահա այն ատեն մարդկութիւնն իր վերջին կատարելութեանը պիտի հասնի, այն ատեն ամեն թշուառութիւն պիտի վերնայ աշխարհէս ու պիտի վայելենք կատարեալ երջանկութիւն, վասն զի այն ատեն պիտի ըլլայ աշխարհս դրախտ փափկութեան։ Եւ ահա մարդկութիւնն հոն հասցընելու համար է լուսաւորեալ մարդոյ բրած մեծ ճիգը, և այս է կրթութեան և լուսաւորութեան բուն նպատակը։

Արդարև գիր և գրականութիւն հնարուելէն ու ժողովրդոց մէջ կրթութիւն մտնելէն յառաջ՝ մարդիկ առողջ՝ հանդիսա ու երկար կասրէին, կրնային հաստութիւն գտնել, անօթի կամ մերկ չէին մնար, բայց ինչ օգուտ, որ ընդհանրապէս վայրենի ու բարբարոսական էր կեանքերնին՝ վարքերնին, և մարդկային կատարելութեան պայմանները չէին ճանաչեր, ինչպէս որ են այսօր դարձեալ անկիրթ ժողովուրդներն ու ազգերը։

Արդ՝ ամենքս ալ դիտենք թէ մարդս բոլոր արարածներէն գերագոյն և Աստուծոյ պատկերովն ու նմանութեամբը ստեղծուած է։ Սակայն մարդիկ իրենց այս ատիճանն ալէկ ճանաչե՞ր են, և Աստուծոյ պատկերովն ստեղծուած արարածի մը վայելուչ բաներն ըրե՞ր են միշտ։ Մէջ։ Մարդկութիւնը տգիտութեան պատճառաւ շատ ետ մնացած է այս մասին, և գիտութիւն է որ նախ մեզի մեր բարձր ատիճանը ճանչցընելով՝ պիտի սորվեցնէ թէ ո՞ր բանը կը վայելէ ընել. և ո՞րը չընել, պիտի սորվեցնէ առաքինի ըլլալ ու մոլորութիւններէ ետ կենալ, բանականութիւններս գործածել և անասուններէ զանազանուիլ, ինչպէս որ գրքերուն մեծագոյն մասն այս կէտին վրայ ընդարձակօրէն կ՝խօսին։

Երկրորդ, մարդս երբ այսպէս քաջ խելամուտ ըլլայ թէ ինք արարածոց մէջ բարձրագոյն է, բնականաբար պիտի զգայ թէ այսպիսի բարձր վիճակի մը մէջ եղող արարածի մը չ՝վայելէր ուրիշին գերի ըլլալ, հետևաբար ազատութիւնը պիտի բնաւէ, և ազատութիւնը, ոչ թէ միայն իր անձին համար, այլ և իր նմանին համար, որ ըսել է ազատութիւն մարդասիրել և ոչ անասնական։

Քանի գիտէք թէ մարդիկ մինչև մեր ժամանակները, ինչպէս տգէտ ժողովուրդները մինչև այսօր, կատարեալ գաղափար չունէին ազատութեան վրայ։ Այո՛, նիւթական պիտոյք գրեթէ չէր պակսեր իրենց. բայց մարտաւորական և մարմնական գերութեան մէջ կաշկանդեալ էին, և ասիկա մեծ պակասութիւն մը էր մարդկութեան։ Մտա՞ք՝ աւելորդապաշտ ու նախապաշարեալ, ամենէն անհեթեթ ստութեանց հաւատք կընծայէին տգիտութեամբ, զորօրինակ, ուրուականի՝ մէնէ աղէկներու կը հաւատային գրեթէ կըլլային ու կչարչարուէին, բնական ընթացքով եղած դէպքերէ կ՝սոսկային, ինչպէս, արևու կամ լուսնի խաւարմանէն, գիսաւորի երևելէն, աստղի մը սահելէն, շրջմոլիկ հրոյն թռչելէն, ևն. ևն.։ Իսկ մարմնով, իրենցմէ զօրաւորին դերի կըլլային կամ կը վաճառուէին, և այդ վիճակէն ազատուելու հոգ չէին ըներ, որուն կենդանի օրինակները տեսած ենք, չէին մտածեր թէ Աստուած մարդս ազատ և իրարու հաւասար ստեղծած է։ Բայց գիտութիւն եկաւ ընջեց մտաւորական գերութիւնը, հաստատուն ծանօթութիւններով ուղղեց և կուղղէ տգէտ ժողովրդոց սխալ և թիւր կարծիքները։ Ընջեց նոյնպէս մարմնաւոր գերութիւնը՝ դերավաճառութիւնը խափանելով, և մենք ժամանակին գտնուելանք այս փառաւոր գործին։ Դեռ քանի մը տարի յառաջ Ռուսիոյ ժողովրդեան մէկ մեծագոյն մասն սարուկ էր և այսօր ազատ է։ Ամերիկայի մէջ սեւերը գերի էին. ասնասնոյ նման կ՝վաճառէին՝ կ՝գնուէին՝ կ՝գործածուէին. այսօր անոնք ալ ազատ են դարուս լուսաւորութեան շնորհիւ։ Միով բանիւ, գիտութիւնն ու լուսաւորութիւնն է որ կրնայ մարդը ազատ ընել թէ՛ մտօք և թէ՛ մարմնով, ինչպէս որ կ՝վայլէ Աստուծոյ պատկերով ստեղծուած արարածի մը։

Մարդս այսպէս իր ազատութիւնը մոռցած ու գտած ժամանակը՝ հարկաւ պիտի՛ մտածէ և գործադրէ նաև արդարութիւնն՝ իրաւունքը և պարտաւորութիւնը, որոնք նոյնպէս մարդկային կատարելութեան յատուկ են, և որք տգիտութեան մէջ անծանօթ եղած էին։

Նոյն իսկ արուեստից և ճարտարութեանց մեծագոյն մասը, որ մեզի կը թուի թէ նիւթական նպատակի կը ծառայեն, բարոյական նպատակ ունին։ Զոր օրինակ բժշկութեան արուեստը հնար եղաւ՝ չափ կատարելագործելու կ՝ջանայուի, ոչ թէ ստակ շահելու դիտմամբ, այլ մարդասիրական զգացմամբ, յաւելով իր ընկերին կրած չարչարանքին վրայ, կամ չուզելով որ նա մեռնի և բնտանիքը խեղճ ըլլայ, մարդասիրութիւնը կ՝դրդէ անոր առողջութեանը դարման գտնելու։

Երկաթուղիները, շոգենաւերը, հեռագրական թելերը նոյնպէս բարոյական բարձր նպատակի մը կ՝ծառայեն։ Անոնցմով ոչ թէ միայն մեր շահերուն օգուտ կըլլայ, որոնցմէ կըրնայինք հրաժարիլ, այլ և որ մեծն է հեռաւոր ժողովուրդներն իրարու մօտեցնելով ընկերասիրութիւն կ՝մտնէ անոնց մէջ։

Առաջները, օրինակի համար փիւնիկեցի մը Յունաստան գացած ժամանակ, մարդիկ իրար կանչնէին. քաղաքնիս օտարական մը եկեր է ըսելով անոր վրայ կասկածներ կընէին, լրտես կ՝համարէին, ու կ՝հալածէին կամ կսպաննէին։ Պօլսոյ համար ալ չե՞ն պատմեր թէ առեւնօք Եւրոպացի մը եկած ժամանակը վրան մեծ զգուշութիւն կըլլար, շուները ղաղրէ՛ով ու մասնաւոր հրամանով կ՝պաշտէր։ Իսկ այժմ հազարներ կուգան հազարներ կերթան, որոնց անցագիր անգամ չ՝հարցուիր, ու հոգերնիս չէ, և մեզի ընկեր կ՝ընդունինք, հետերնին կ՝տեսնուինք, կ՝կենակցինք։ Եւ օր պիտի գայ որ ամեն խտրութիւն պիտի վերնայ ու օտարներն ալ իբր մեր եղբայրը պիտի սիրենք ըստ պատուիրանի Տեառն։

Եւ ասիկայ, գիտութեան արդեամբ պիտի ըլլայ յաղթանակ լուսաւորութեան։

Ըսածնիս բովանդակենք.

Եթէ համարինք թէ գիտութիւնը միայն մեր մարմնաւոր կենաց պիտի ծառայէ, շատ կը սխալինք, և գիտութեան յարգը նուազցուցած կըլլանք։

Գիտութեան բարձրագոյն պաշտօնն է, նախ մարդկութեան ճանչցընել տրարածոյ մէջ իր ունեցած բարձր ատիճանը, և անոր համեմատ գործել տալ։

Երկրորդ. զանի մտաւորական և մարմնական գերութենէ ազատել, և արդարութիւնն՝ իրաւունքն ու պարտաւորութիւնը ճանչցընել։

Հուսկ յետոյ մարդկութիւնը կատարելապէս մարդասէր՝ ընկերասէր ընելով, երջանկութեան ծայրը հասցընել։

Ուրեմն քաջալերութեամբ և մեծաջան դիմենք այդ նպատակին, այսինքն «Դէպի ընդերք։» որով երջանիկ ըլլանք թէ աստ և թէ՝ի հանդերձեալսն։

ԵՒՐՈՊԱ

Պու տէփատա Օրագիրտէ, զայէթ էշլի բրզ, զայէթ թէրպիյէլի, սահիպ նէզաքէթ վէ զարաֆէթ պիր Պ. Պ. Ն. բէյտա օլմուշ, վէ պիզիմ կէչէն հաֆթա, պիր թադբմ նինէխաթունանա լադլադբ.յէթ՝էրտէն սոնրա գաչամադ վիրմէսի իւզէրինէ, պիզիմտէ արդասընտան եուհա՝ չաղբրմբշ օլմամբզը աեբպլամբշ տբը, նասլ քի Կրճիկեան էֆէնտի քէնտիսի տախի, ճիւմա իրթէսի կիւնքի կիւլէճէք լագբրտբլարբ.յլա, մէզքիւր եուհալարբն բէք կիւճիւնէ կիթատիկինի անլաթտբրմբշ տբր. իմտի, քէնտիսինէ տախի խապէր վիրիրիզ քի, էկէր ատամնա պիր ֆաղիլէթ իչէ.յիպ վէ եախօտ պիր մէրալիվ կյլէտէլէր իտի, քէնտիլէրէ ափէրին. լէր օրտուր իտիք, լաքին մատամ.քի վատութիւն իտէրէք, վէ բարտան տիլէմէ.յէրէք գաչմադ տատբրլար, իսթէր աչ.բգտան կէլսինլէր, վէ իսթէր չուեա պու հարֆ արգասընտա կիղլէսինլէր, պիզիմ իչին Օրագիրտիրլէր, վէ քէնտի ամէլ ու հարէքէթլէրիտէ, անճագ եուհանա չայէսթէ տիր։

—Ղազէթալարտա օգունտուղունա կէօրէ, Սիատէ պուլունան Նիկողոս եպիսկոպոս, Նիհայէթ իլ էմր, հիւքիւմէթին էմրինէ իմթիխալէն, իսթանպուլա կէլմիշ, վէ պիր խանտա իգամէթ իթմէ.յէ պաշլամբշ տբր. պունա տէրլէր ախշամտան սոնրա մէրհապա։

—Սալը կիւնքի Օրագիրտէ օգունտուղունա կէօրէ, բազար իրթէսի կիւնիւ, Զուգուր—չէշմէտէ պուլունան ամէլէ ուսթալարընտան եիկիրմի նէֆէր դատարը, Սամաթեատա եաբբլաճագ օլան Նունեան վարժարանը ալթընտա.քի տիւքանլարբն ինշասընա մէճճանէն չալըշմբշլար տբր։

Թաշրալրլարը ատամ եէրինէ գոյմաեբզ, չէնտ տէֆա տբր հագարէթլէր իտէն մէղքիւր ղազէթա, թաշրալը (օտար) օլտուգլարը իչին հագարէթ իտէճէք եէրտէ հէր նասբլ իսէ, տէյիլքէնտի, իլլա սէմթի թարաֆընտան իզհարը թէշէքքիւր իյլէմիշ տիր...։

ՍՕՆ ՀԱՎԱՏԻԱԼԷՐ

ԱՎՍԹՐԻԱ-ՄԱՃԱՐ

Վիէննա, 30 օգոստ.

Պօրսա իշթիհարտա, օրատա զիեատէ էմնիեէթ միւշահէտէ օլունմագտա տբր։

Ավսթրիանբն Դբրէտի Մօպիլիէ շիրքէթինին պիչանչօսունտա 4 միլիօնա եադբն քեար կէօրիւմիւշ տիւր։

Բէչթա, 29 օգոստոս

Մ. Հօֆման, կասթէ.յնտէ իքի իմբ բէրաթօր միտանէ.ինտէ վագբ օլան միւքեալէմէ հագդբնտա գապինէթօեա մալիւմաթլար վիրտի։

ԱԼՄԱՆԵԱ

Պէրլին, 29 օգոստոս

Ումումէն հիւքմ իտէն էֆքեար շուտուր քի Ֆբրանսա, բօլիթիգա ճիհէթիյլէ թէքմիլ սուրէթտէ այրբ պիր հալոէ պուլունմագտա տբր։

Պէրլին 30 օգոստոս

Մէտիլէքէթտէ Սօսիալիսթլէր հարէքէթ իւզրէ օլուպ, մէզբիւր հարէքէթլէրի հէր թարաֆտա եաեբլմագտա տբր։ Նիմ բէսմի դազէթալար, Ավսթրիա վէ Ալմանեա պէ.յնինտէ իպդա օլունան իթթիֆագբ թահսին իյլէմէ.քտէ, մէզբիւր իթթիֆագ իքի թարաֆընտա սէատէթի հալինէ վէ Լվրոպանբն սուլհ ու սալահընա պիր թէէմինաթ օլանագ տբր տիմէ.քտէ տիրլէր։

ՖՐԱՆՍԱ

Բարիս, 29 օգոստոս

Մ. Թիէրին մէմուրիէթի ուզաթբլմաբ իւզէրինէ աչբլան միւճաատէլէ մէմալի.քի պէօյիւ.ք իզթիրապ իչինտէ պբրագմբշ տբր։ Հայր հազբր աղբր տբր, հալ պու.քի դազէթալար, Մ. Բիվէնէն թէ.բլիֆի մէճլիս թարաֆընտան դապալ օլունուբ տէ.յի էմնիեէթ իթմէ.քտէ տիրլէր։

Բարիս 30 օգոստոս

Վիւ.քէլաճա պու.խրան վուգու պուլաճագ տբր տէ.յի գօրգուլմագտա տբր։ Մ. տբ Լարսի, իսթիթաատբնը վիրտի։

Միլլէթ մէճլիսինտէ չէտիտ սուրէթտէ միւճատէլէ վագբ օլմագտա տբր։

Բարիս, 29 օգոստոս.

Մ. Թիէր իլէ մէճլիսին քեաֆիֆէ.յի ֆբրքալարբ, Մ. Վիլէնին բարօրթօսունան խօշնուտ տէ.յիլ տիրլէր։ Սոլ թարաֆ մէպուսլարբ տախի, Մ. Տիֆօրուն լայիհասընտան խօշնուտ տէ.յիլ տիրլէր։

ԻՆԿԻԼԹԷՐԱ

Լ.օնտրա 30 օգոստոս

Մ. Թիէր իլէ բրէնս կօրչաքոֆ միանէսինտէ վագբ օլան միւքեալէմէ, Ֆբրանսա իլէ Ինկիլթէրրա պէ.յնինտէ իթթիֆագ հուսուլէ կէթիրիլմէսինէ էնկէլ օլաճագ տբր տէ.յի չուեու պուլան թէվթաուր, եալան պիր հավատիս ատտա օլունմագտա տբր։

ՍԱՀԻՊ ՂԱՋԷԹԱ
ԿԱՐԱՊԵՏ Ե. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Դալաթատա Բէնճէմտիհ բազարընտա
Ն.օ. 29 Հասի խանընտա։